

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Handlingsplan

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Handlingsplan

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2012

Innhold:

Forord.....	4
1. Innledning.....	5
2. Forebygging og synliggjøring.....	7
3. Bistand og beskyttelse.....	9
4. Avdekking og straffefølgning.....	11
5. Samarbeid og samordning.....	12
6. Kunnskap og kompetanse.....	13

Vold i nære relasjoner er et alvorlig samfunnsproblem, både ut fra et kriminalitets-, helse-, likestillings- og oppvekstperspektiv. Vold skaper utrygghet, kan medføre helseskader, tap av velferd og begrenser den enkeltes livsutfoldelse. Vold mot kvinner er både en årsak til manglende likestilling og et hinder for reell likestilling mellom kjønnene. Det offentlige har et ansvar for å bidra til å hindre all vold – ikke minst den voldsutøvelsen som finner sted i en nær relasjon. Dette er et ansvar regjeringen tar alvorlig.

Vold som finner sted i nære relasjoner rammer særlig hardt. Omgivelser og relasjoner som skulle innebære trygghet og tillit preges av krenkelser, utrygghet og tillitsbrudd. Vold i nære relasjoner kan være alt fra enkelthendelser til langvarig og omfattende mishandling. Både menn og kvinner er voldsutøvere og både kvinner og menn utsettes for vold. Kvinner er imidlertid i større grad enn menn utsatt for den mest alvorlige volden. For mange dreier det seg om vedvarende psykisk og fysisk vold som del av et omfattende kontroll- og maktregime. Derfor er det fortsatt viktig å ha et særlig fokus på menns vold mot kvinner.

Vold og overgrep er en del av mange barns hverdag og

oppvekst. Barn som utsettes for vold og overgrep vil kunne preges av disse erfaringene resten av livet. Det er stor risiko for at barn som eksponeres for vold blir utrygge og får redusert helse og livskvalitet også i voksen alder. Barndommen har også i seg selv egenverdi. Det er vårt ansvar å sørge for at barn vokser opp i gode og trygge omgivelser.

Det er en prioritert oppgave for regjeringen å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner gjennom å arbeide for et tryggere, mer rettferdig og mer likestilt samfunn. I tråd med flertallsregjeringens politiske plattform (Soria Moria II) vil regjeringen fortsette, forsterke og forbedre innsatsen mot vold i nære relasjoner.

Tiltakene i handlingsplanen skal starte opp i 2012. Enkelte tiltak har en tidsramme ut over handlingsplanperioden. Alle tiltak i handlingsplanen dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjettammer.

Handlingsplanen er et samarbeid mellom Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), og Kunnskapsdepartementet (KD).

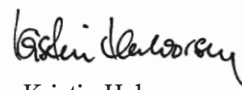
Grete Faremo
Justisminister

Audun Lysbakken
Barne-, likestillings- og inkluderingsminister

Anne-Grethe Strøm-Erichsen
Helse- og omsorgsminister

Kristin Halvorsen
Kunnskapsminister

1. Innledning

Regjeringen prioriterer arbeidet med å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner høyt. Det har vært avgjørende for regjeringen å sørge for økt oppmerksomhet, flere anmeldelser og bedre tiltak for å bekjempe volden og hjelpe og beskytte de voldsutsatte.

Norge har sluttet seg til en rekke internasjonale konvensjoner som gir føringer for bekjempelsen av vold i nære relasjoner. FNs kvinnekonvensjon ble innlemmet i menneskerettsloven i juni 2009 og er det viktigste internasjonale instrumentet for beskyttelse av kvinners rettigheter i Norge. Videre inneholder FNs barnekonvensjon og den nye Europarådskonvensjonen om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner forpliktelser for vårt arbeid. Norge undertegnet Europarådskonvensjonen i juli 2011 og vurderer nå hvilke lovendringer som er nødvendige for å kunne ratifisere konvensjonen.

Det siste tiåret har skiftende regjeringer organisert arbeidet mot vold i nære relasjoner gjennom nasjonale handlingsplaner. Den avsluttende statusrapporten for regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008-2011) «Vendepunkt» forelå ved årsskiftet 2011/2012. Alle tiltakene i handlingsplanen er enten ferdigstilt eller under gjennomføring. Enkelte av tiltakene har en tidsramme ut over handlingsplanperioden 2008-2011. For en oversikt over tiltakenes status vises det til sluttrapporten som er tilgjengelig på Justisdepartementets hjemmeside.

Gjennom arbeidet med handlingsplanene er det etablert en god struktur for arbeidet mot vold i nære relasjoner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Opprettelsen av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i 2004 og fem regionale sentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) i perioden 2006-2008 er en viktig del av dette arbeidet. Det samme er opprettelsen av vold- og overgrepsmottak i hvert fylke, samt barnehus i hittil syv byer. Opprettelsen av familievoldskoordinatorstillinger eller team i hvert av landets politidistrikt, utviklingen av et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere, og lovfesting av krisesentertilbudet er andre viktige strukturelle grep. Utfordringen framover er å sikre at denne etablerte strukturen har et godt faglig innhold og at det er god arbeidsdeling og samhandling mellom de etablerte enhetene og øvrige instanser.

En ytterligere utfordring er å sørge for at tiltakene som iverksettes tilpasses alle som har behov for bistand og

beskyttelse, uavhengig av kjønn, alder, seksuell orientering, etnisk bakgrunn eller funksjonsevne.

MELDING TIL STORTINGET OG HANDLINGSPLANER MOT VOLD I NÆRE RELASJONER

Norge er langt framme i arbeidet med å bekjempe vold i nære relasjoner. Vi når imidlertid ikke alle, og vold i nære relasjoner rammer fremdeles mange. Det er derfor behov for å styrke innsatsen ytterligere. Etter å ha gjennomført tre handlingsplaner er tiden inne for å gjøre opp status for arbeidet, og vurdere hvordan vi best kan legge opp strategien framover. For å bidra til et mest mulig målrettet arbeid ønsker regjeringen å gi en samlet framstilling av erfaringer som er innhentet siden Kvinnevoldsutvalget la fram sin utredning i 2003 (NOU 2003:31 «Retten til et liv uten vold»). Gjennom en slik framstilling vil vi kunne identifisere gjenstående utfordringer og utforme en mer målrettet strategi for det framtidige arbeidet.

Derfor vil regjeringen fremme en melding til Stortinget om vold i nære relasjoner i løpet av 2012. Meldingen skal inneholde status for arbeidet mot vold i nære relasjoner, identifisere gjenstående utfordringer og angi retningen for det videre arbeidet på området.

I etterkant av meldingen til Stortinget vil regjeringen presentere en ny handlingsplan for perioden 2013-2016. Denne handlingsplanen vil ta utgangspunkt i meldingens anbefalinger, og vil blant annet også bygge på evalueringene av barnehusene og av politiets arbeid med vold i nære relasjoner, som vil foreligge i juni 2012. Andre dokumenter som kan ha betydning i det videre arbeidet er utredningen om det biologiske prinsipp i barnevernet som legges fram 1. februar 2012. Det vil som følge av evalueringen av forvaltningsreformen i barnevernet kunne komme lovendringer som blant annet har som mål å hindre at barn og unge utsettes for vold og seksuelle overgrep i fosterhjem.

I påvente av meldingen til Stortinget om vold i nære relasjoner lanserer regjeringen en midlertidig handlingsplan som skal følge opp «Vendepunkt» og gjelde for 2012. Denne handlingsplanen fyller behovet for kontinuitet og styrking av arbeidet mot vold i nære relasjoner på kort sikt.

Mange offentlige og private aktører på feltet har gitt innspill til handlingsplanarbeidet. Enkelte forslag til tiltak er inkludert i denne handlingsplanen – de øvrige innspillene vil vurderes i sammenheng med meldingen til Stortinget og handlingsplanen for perioden 2013-2016.

ARBEIDET MOT TVANGSEKTESKAP OG KJØNNSLEMLESTELSE

Vold i nære relasjoner omfatter også tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Handlingsplanen mot tvangsekteskap (2008-2011) og Handlingsplanen mot kjønnslemlestelse (2008-2011) videreføres i nye handlingsplaner som vil gjelde for 2012. I løpet av 2012 vil det tas stilling til hvordan det videre skal arbeides med disse temaene. En omtale av dette arbeidet vil inngå i meldingen til Stortinget.

HANDLINGSPLAN MOT VOLDTEKT

For å styrke arbeidet mot voldtekt vil regjeringen utarbeide en egen handlingsplan mot voldtekt. Voldtekt kan være et av de mest krenkende og traumatiserende lovbrudd et menneske kan utsettes for og representerer en særlig utfordring for både justissektoren og helsetjenesten. Årlig anmeldes rundt 1000 voldtekter til politiet. En stor andel av voldtektene begås av noen som står den utsatte nær. Det antas at mørketallene er store. I 2008 la Voldtektsutvalget fram sin utredning (NOU 2008: 4 «Fra ord til handling») og foreslo en rekke tiltak for å forebygge og bekjempe voldtekt. Mange av disse forslagene er fulgt opp, men utfordringer gjenstår. Regjeringens handlingsplan mot voldtekt vil ta utgangspunkt i voldtektsutvalgets utredning. Oslo politidistrikts voldtektsrapport for 2010 og strategiplan for å forebygge voldtekt fra 2011, samt andre distrikters erfaringer med bekjempelse av voldtekt vil kunne gi innspill til en styrket nasjonal innsats.

2. Forebygging og synliggjøring

Det forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner er avgjørende for å bryte voldsspiralen. I tillegg til innsatsen for å bistå de som utsettes for vold i nære relasjoner, trenger vi virkemidler og aktiviteter som kan bidra til å forebygge slik vold. Forebygging på et tidlig tidspunkt vil kunne redusere volden og innebærer både å hindre at vold utøves og å stanse pågående vold. Forebyggende tiltak kan rettes mot befolkningen generelt, mot utvalgte grupper i befolkningen som menn, ungdom og nyankomne til Norge, eller direkte mot personer og grupper som allerede har utviklet et voldsproblem.

Inn under den sistnevnte kategorien faller utviklingen av et landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere. Dette omfatter etablering av nye tilbud i regi av Alternativ til vold (ATV), samt spredning av sinnemestringsprogrammet utviklet ved Regional sikkerhetsavdeling og kompetansesenter Brøset, blant annet til familievern, og sinnemestringstilbudet i regi av Reform – ressurscenter for menn.

Vold i nære relasjoner rammer i særlig grad kvinner og barn, og det er i hovedsak menn som utøver den mest alvorlige volden. Menn har derfor et særlig ansvar for å forebygge vold mot kvinner. Selv om vi har oppnådd mye har vi ikke greid å engasjere menn i tilstrekkelig grad. Regjeringen ønsker i større grad å mobilisere menn i kampen mot vold mot kvinner. Reform – ressurscenter for menn har nylig igangsatt prosjektet «Forebygging av kjærestevold» i Oslo. Gjennom kunnskapsformidling og refleksjonssamtaler med gutter og yngre menn om kjæresteforhold er målet å forebygge kjærestevold.

Som et tiltak i regjeringens handlingsplan for likestilling mellom kjønnene «Likestilling 2014» skal det utvikles et kurs om grensesetting, kjønn, kropp og seksualitet for jenter og gutter i videregående skole. Målet med kurset er blant annet å lære hvordan man kan reagere på og sette grenser mot ulike typer diskriminering, blant annet usynliggjøring, latterliggjøring og seksuell trakassering. Kurset har til hensikt å gjøre både gutter og jenter bevisste på verdien av likestilling, likeverd og gjensidig respekt.

Vold i nære relasjoner utsetter barn for store fysiske og psykiske påkjenninger, og kan også ha konsekvenser for senere voldsutøvelse og/eller utsatthet. Det å oppleve at omsorgspersoner utsettes for vold er i likhet med det å selv utsettes for vold skadelig for barnet. Barn utgjør en særlig sårbar

gruppe ettersom barn har langt mindre forutsetninger for å beskytte seg mot vold enn de fleste voksne.

Selv om det i hovedsak er menn som utøver den alvorlige volden mot kvinner, er barn utsatt for vold og overgrep også fra sine mødre. I familier hvor fysisk og psykisk avstraffelse samt ekstrem sosial kontroll brukes som ledd i barneoppdragelsen, er barn ekstra sårbare. Ved å komme tidlig inn i familien, gjennom veiledning, råd og støtte til foreldre og gjennom å styrke kompetansen til de som møter barn gjennom sitt arbeid, kan vi forebygge vold og overgrep mot barn.

Det foregår en bred tverrsektoriell satsing på tidlig intervensjon. Tidlig intervensjon handler blant annet om å komme tidlig inn for å forebygge og strukturere tverretattlig samarbeid i kommunene slik at samhandlingen blir god og effektiv. Opplæringsprogrammet «Tidlig intervensjon – psykisk helse, rusmidler og vold» er ett element i denne satsingen.

Erfaringene så langt kan tyde på at økt oppmerksomhet rundt vold i nære relasjoner bidrar til at flere utsatte oppsøker hjelpeapparatet og politiet, samt bidrar til at berørte instanser i større utstrekning «ser» vold som utøves i hjemmene. Regjeringens såkalte «voldsmålinger» i 2003, 2005 og 2008 har hatt en slik funksjon.

1. Tidlig intervensjon

Opplæringsprogrammet «Tidlig intervensjon – psykisk helse, rusmidler og vold» skal gjøre personell i stand til å praktisere tidlig intervensjon for å forebygge og hindre at barn vokser opp med skadelige volds- og konfliktmønstre, og tilbyr tidlig hjelp til gravide og småbarnsfamilier for å unngå negativ utvikling over tid. En viktig del av metoden er å samle fagpersonell fra ulike tjenester til felles opplæring for å stimulere til bedre og mer tverretattlig og tverrfaglig samarbeid og tidlig intervensjon. Helsesøstre er en viktig personellgruppe i dette arbeidet. Opplæringsprogrammet er implementert i 15 pilotkommuner i 2010-2011. Programmet følgeevalueres og evalueringsrapport skal foreligge i juni 2012. Deretter skal programmet gradvis implementeres nasjonalt.

Ansvarlig: HOD, BLD
Gjennomføring: 2012

---

2. Økt kompetanse om vold og overgrep i skolen

Kunnskapsdepartementet skal sende på høring forslag om tydeligere mål i relevante læreplaner for elevenes kompetanse om vold, krenkelser, grensesetting og seksualitet.

Ansvarlig: KD
Gjennomføring: 2012

---

3. Kurs om konflikthåndtering og kommunikasjon i videregående skole

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har i samarbeid med familievern og skole utarbeidet et opplæringsprogram om kommunikasjon og konflikthåndtering, med fokus på parforhold og familierelasjoner, for elever i videregående skole. Det skal vurderes hvordan man best mulig kan gjøre kursmateriellet/nettportalen tilgjengelig for videregående skoler fra 2012.

Ansvarlig: BLD, KD
Gjennomføring: 2012

---

4. Tiltak for å engasjere gutter og menn i kampen mot vold mot kvinner

Målet med tiltaket er å påvirke gutter/ynge menns holdninger slik at de kan spille en aktiv rolle i kampen mot vold mot kvinner. Regjeringen vil støtte prosjektet «Sammen mot voldtekt» i regi av Reform – ressurscenter for menn. Dette er en holdningsskapende kampanje rettet mot ungdom, som blant annet skal tilbys skoler. Arbeidet skal foregå i samarbeid med frivillige ungdomsorganisasjoner.

Ansvarlig: BLD
Gjennomføring: 2012

---

5. Voldsmåling 2012

Som et ledd i å synliggjøre vold i nære relasjoner og sette fokus på problematikken skal det gjennomføres en ny «voldsmåling» i 2012 etter mønster av målingene i 2003, 2005 og 2008.

Ansvarlig: JD, BLD, HOD, KD
Gjennomføring: 2012

3. Bistand og beskyttelse

Gjennom de forutgående handlingsplanene er det iverksatt en rekke tiltak for å sikre nødvendig hjelp og beskyttelse til ofre for vold i nære relasjoner. Det er blant annet gjennomført endringer i lovverket, politiets arbeid for å bekjempe vold i nære relasjoner er betydelig styrket og strukturer som skal bidra til en helhetlig oppfølging av den enkelte er etablert.

En særlig utfordring framover er å forankre tilbudet til ofre for vold i nære relasjoner i kommunene. Lov om kommunale krisesentertilbud (Krisesenterlova), som trådte i kraft 1. januar 2010, utgjør et viktig rammeverk for den kommunale innsatsen mot vold i nære relasjoner. Loven forplikter kommunene både når det gjelder innhold og kvalitet i krisesentertilbudet og når det gjelder samarbeid mellom ulike instanser.

Det er videre en utfordring å sørge for at voldsutsatte med særlige bistandsbehov får nødvendig hjelp og beskyttelse. Dette gjelder blant annet barn, personer med nedsatt funksjonsevne og psykisk syke og rusmisbrukende personer. Også kvinner med innvandrerbakgrunn kan være i en situasjon som gjør dem særlig sårbare for vold og overgrep.

Vold i nære relasjoner opphører ikke når partner/ektefelle blir eldre. Med alderen øker sårbarheten og med tiden synker sannsynligheten for at offeret klarer å bryte ut av en destruktiv relasjon. Også andre enn partner/ektefelle kan utøve volden, for eksempel voksne barn. Det er derfor nødvendig å styrke tilbudet til eldre utsatt for vold.

Det kan være behov for særlige tiltak også i forhold til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT-personer). Også andre grupper kan ha særskilte behov – for eksempel kvinnelige innsatte i norske fengsler som har vært utsatt for vold og overgrep og som har behov for å bearbeide sine erfaringer.

Bruk av tilrettelagt dialog (*restorative justice*) i saker som omhandler vold i nære relasjoner har vært prøvd ut i flere politidistrikter i samarbeid med konfliktrådene. Det er prøvd ut bruk av tilrettelagte samtaler i saker med vold i nære relasjoner på egnet tidspunkt i straffesakskjeden og i saker der det er ilagt besøksforbud. Et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag om tilrettelagt dialog rundt barn og voksne som har vært utsatt for vold i nære relasjoner har bidratt til å utvikle ny kunnskap og metoder for Konfliktrådets arbeid i slike saker. Gjennom prosjektet har behovet for å styrke samarbeidet mellom ulike instanser for å skape et helhetlig tilbud til voldsutsatte blitt tydeliggjort.

6. Evaluering av kommunenes implementering av Lov om kommunale krisesentertilbud

Kommunenes implementering av Lov om kommunale krisesentertilbud skal evalueres. Evalueringen skal inneholde en kartlegging og vurdering av hvilke endringer loven har medført, blant annet når det gjelder organisering og innhold i tilbudene, ressursbruk, tilrettelegging for ulike brukergrupper, herunder barn, menn, kvinner med innvandrerbakgrunn, psykisk syke og rusmisbrukende personer og personer med nedsatt funksjonsevne, eventuelle endringer i brukergrupper og samarbeid med det øvrige hjelpeapparatet. Videre skal brukererfaring/brukertilfredshet evalueres. Evalueringen skal inneholde en gjennomgang av i hvilken grad kommunene oppfyller lovens krav, om det er mangler/svakheter i regelverket og om fylkesmennesens tilsyn er tilstrekkelig for å sikre et godt tilbud.

Ansvarlig: BLD
Gjennomføring: 2012-2014

7. Videreføring av Alarmtelefonen for barn og unge

Den landsdekkende alarmtelefonen for barn og unge som utsettes for ulike former for vold, overgrep eller omsorgssvikt videreføres etter prosjektperioden (2009-2011) og gjøres om til et permanent tilbud. Organisasjonsmessige endringer vil bli vurdert og vil eventuelt bli iverksatt fra 2014. Alarmtelefonen har telefonnummer 116111 og nettadressen er www.116111.no.

Ansvarlig: BLD
Gjennomføring: 2012-2013

8. Vern for eldre - Nasjonal kontakttelefon

Tilbudet til eldre utsatt for vold skal styrkes. Vern for eldre – Nasjonal kontakttelefon bistår eldre som utsettes for vold i nære relasjoner. Nasjonal kontakttelefon skal videreføres og vurderes som en permanent ordning.

Ansvarlig: HOD, BLD, JD
Gjennomføring: 2012

9. Samtale- og gruppetilbud til voldsutsatte kvinner i fengsel og ved Pro Sentret

Samarbeidsprosjektet mellom Bredtveit fengsel og Oslo Krisesenter om et tilbud til volds- og overgrepssatte kvinnelige innsatte skal videreføres i 2012. Prosjektet skal utvides til også å omfatte et tilbud til kvinner ved Pro Sentret i Oslo. I tillegg til det direkte tilbudet som gis til kvinnene gjennom samtaler og gruppebasert virksomhet, skal metoder i arbeidet for å nå gruppen videreutvikles og kunnskap om vold i nære relasjoner spres i kriminalomsorgen.

Ansvarlig: JD
Gjennomføring: 2012

10. Senter for voldsutsatte barn

Det skal gjennomføres et forprosjekt for å vurdere behovet for å etablere et senter for barn som har opplevd vold og overgrep. Målet med et slikt senter er å tilby barn og deres pårørende opphold med fokus på mestring og livsglede. Tilbudet er tenkt som et supplement til de øvrige tilbudene, blant annet barnehusene. Forprosjektet gjennomføres av Stine Sofies Stiftelse.

Ansvarlig: JD
Gjennomføring: 2012

11. Konfliktråd i saker som omhandler æresrelatert vold

Tilbudet om tilrettelagt dialog (*restorative justice*) skal videreutvikles innenfor saker som gjelder æresrelatert vold, inkludert tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og ekstrem kontroll, gjennom opplæring, kompetanseheving og metodeutvikling i regi av Konfliktrådet i Sør-Trøndelag. Prosjektet skal kobles opp mot flerkulturelt informasjons- og dialogsentre i Trondheim.

Ansvarlig: JD, BLD
Gjennomføring: 2012-2013

4. Avdekking og straffeforfølging

Tidlig avdekking av vold og overgrep er avgjørende. Mer kunnskap og bedre instrumenter for avdekking i barnehage, skole, det kommunale tjenesteapparatet og spesialisthelsetjenesten vil kunne bidra til å øke antall meldinger ved mistanke om at barn og/eller voksne utsettes for vold i nære relasjoner eller annen grov omsorgssvikt.

Veilederen «Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten» (BLD 2009) tydeliggjør barnehagens opplysningsplikt til barneverntjenesten. Veilederens viktigste formål er å bidra til at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg så tidlig som mulig. Barneverntjenesten er i en særstilling både i forhold til å avdekke vold og overgrep, men også å følge opp saker der andre melder sin bekymring. Befolkningsstudier har vist at forekomsten av vold mot barn står i sterk kontrast til det relativt lave antall saker i barnevernet der fysisk mishandling er oppgitt som årsak til tiltak. Det er trolig at helsepersonell og andre som kommer i kontakt med barn ikke oppdager symptomer på mishandling eller at de av ulike grunner unnlater å melde i fra. Prosjektet «Barn som lever med vold i familien» (2004-2009), jf. Vendepunkt tiltak 26, har i fagboken «Barn som lever med vold i familien – grunnlag for beskyttelse og hjelp» et eget kapittel om avdekking og hvordan barneverntjenesten eller andre tjenester kan gå fram for avdekke vold.

I regi av Helse- og omsorgsdepartementet og Justisdepartementet er det nedsatt arbeidsgrupper som ser nærmere på taushetsplikt, opplysningsplikt og –rett både i regelverk og i praksis.

Det har de siste årene vært en økning av politianmeldelser av saker som gjelder vold i nære relasjoner, og politiet har styrket sin kunnskap og kompetanse på området. Regjeringen har sørget for familievoldskoordinatorer i full stilling i alle politidistrikt. I de største politidistriktene er det etablert egne team for etterforskning av vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Politidirektoratet har utarbeidet en veileder for hvordan politiet skal håndtere disse sakene. Videre har Riksadvokaten gjennom rundskriv nr. 3/2008 gitt oppdaterte retningslinjer for etterforskning og påtalebehandling av familievoldsaker. I tillegg har regjeringen skjerpet straffesammene og styrket ofrenes stilling i straffesaker. Det er også sørget for utvidet rett til bistandsadvokat, samt utvidet rett til voldsoffererstatning.

Politiets arbeid med vold i nære relasjoner er under evaluering. Evalueringen gjennomføres av Politihøgskolen ved fire politidistrikter (Oslo, Søndre Buskerud, Hedmark og Salten). Resultatene fra evalueringen vil foreligge i juni 2012 og vil kunne gi et bilde av utfordringene i politiets arbeid med slike saker. Evalueringen vil også kunne gi viktige innspill til hvilke sider av innsatsen som må styrkes gjennom den nye handlingsplanen som skal gjelde fra 2013.

Risikovurderingsverktøyet SARA (*Spousal Assault Risk Assessment*) prøves i 2011 ut ved politistasjonene på Stovner og i Horten. SARA viser til en sjekkliste eller guide som benyttes for å sikre at relevant informasjon blir innhentet for bedre å kunne vurdere risikoen for framtidig partnervold og iverksette nødvendige beskyttelsestiltak. Utprøvingen av risikovurderingsverktøyet blir evaluert.

12. Avdekking i helsetjenesten av fysisk mishandling av barn

NKVTS er i ferd med å ferdigstille en elektronisk håndbok for helsepersonell ved mistanke om barnemishandling. Håndboken er rettet mot sykehuspersonell. Det vurderes å utvide håndboken til tannhelse- og kommunehelsetjenesten. Håndboken for helsepersonell ved sykehusene skal implementeres i løpet av 2012.

Ansvarlig: HOD
Gjennomføring: 2012

13. Implementering av risikovurderingsverktøyet SARA

Risikovurderingsverktøyet SARA (*Spousal Assault Risk Assessment*) skal gradvis implementeres ved alle politidistrikt i Norge fra 2012 dersom evalueringen av utprøvingen ved Horten og Stovner politistasjoner anbefaler dette.

Ansvarlig: JD
Gjennomføring: 2012

5. Samarbeid og samordning

Vold i nære relasjoner er et felt som kjennetegnes av mange aktører, stort kunnskapsbehov og koordineringsutfordringer. Vold kan ramme den utsatte på mange livsområder. Dette medfører at den voldutsatte ofte har behov for hjelp og oppfølging fra flere instanser. Tverretattlig samarbeid er derfor en forutsetning for god bistand.

Det er fortsatt behov for en styrking av samarbeid og samordning mellom de ulike aktørene på feltet, samt å legge til rette for felles kunnskapsplattformer og utprøving av gode modeller for samarbeid, lokalt og regionalt. God samhandling på tvers av tjenester og tradisjonelle etatsgrenser er nødvendig for å gi et effektivt og godt tilbud. Det offentlige må framstå helhetlig og sømløst i møtet med enkeltmennesker og grupper med behov for bistand.

NKVTS og RVTSe utarbeidet i 2008 en veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner, og RVTSe kan bistå kommunene i utviklingen av planer. Handlingsplaner bidrar til å sette vold i nære relasjoner på dagsorden og samordner og tydeliggjør de ulike virksomhetenes bidrag og ansvarsområder. Selv om det mange steder er gjort et godt stykke arbeid er det store regionale forskjeller i hvorvidt kommuner har vedtatt og implementerer slike handlingsplaner. Det er derfor behov for videre innsats fra RVTSe for å legge til rette for og bistå kommuner i etablering av handlingsplaner. Evalueringen av krisesenterloven vil også vurdere kommunenes gjennomføring av plikten til samordning av tjenester, jf. § 4 i loven.

14. Kommunale handlingsplaner om vold i nære relasjoner

Som et ledd i å få flere kommuner til å vedta kommunale handlingsplaner om vold i nære relasjoner skal veilederen for utarbeidelse av kommunale handlingsplaner oppdateres og relanseres som en web-basert løsning. Dette skal skje i et samarbeid mellom NKVTS og RVTSe. RVTSe skal styrke sin innsats opp mot kommunene for å bidra til utvikling og implementering av kommunale handlingsplaner og skal rapportere årlig på antallet planer som er utarbeidet eller er under utarbeidelse.

Ansvarlig: JD, BLD, HOD, KD
Gjennomføring: 2012

15. Konferanse om modeller for samarbeid og samordning

Regjeringen vil arrangere en nasjonal konferanse om vold i nære relasjoner med presentasjon av gode modeller for samarbeid, samordning og implementering av tiltak og planer, jf. tiltak 14. I tilknytning til konferansen skal det etableres en samarbeids- og samordningspris. Prisen skal tildeles gode, lokalt forankrede og varige samarbeidsprosjekter som har som mål å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner.

Ansvarlig: JD, BLD, HOD, KD
Gjennomføring: 2012

16. Nasjonal nettportal om vold i nære relasjoner og voldtekt

Det skal igangsettes et arbeid med en nasjonal nettportal om vold i nære relasjoner og voldtekt. Behovet for å etablere en ny nettportal skal vurderes opp mot eksisterende websider på feltet. Hensikten med en slik nettportal er å gi en samlet oversikt over offentlige og private aktører, forskning og materiell på området. Målgruppen for nettportalen er myndigheter, organisasjoner, fagpersoner, voldsutsatte og andre privatpersoner og øvrige aktører som kommer i berøring med problemstillinger knyttet til vold i nære relasjoner og voldtekt.

Ansvarlig: JD, BLD, HOD, KD
Gjennomføring: 2012

6. Kunnskap og kompetanse

Måltrettet innsats mot vold i nære relasjoner fordrer at berørte myndigheter og organisasjoner som kommer i direkte kontakt med voldsutsatte, har god kunnskap om voldens omfang, karakter og konsekvenser.

NKVTS har fått i oppdrag å gjennomføre en nasjonal omfangsundersøkelse om forekomsten av vold i nære relasjoner. Resultatene fra undersøkelsen vil foreligge i 2013/2014. I tillegg gjennomfører NKVTS en rekke utrednings- og forskningsoppdrag, blant annet om vold i nære relasjoner i innvandrerfamilier og om behandling av saker med vold-/overgrepssproblematikk etter barneloven og barnevernloven.

Alternativ til vold (ATV) sitt hjelpe- og behandlingstilbud til voldsutøvere og sinnemestringsprogrammet som er utviklet ved Regional sikkerhetsavdeling og kompetansesenter Brøset, er under evaluering. Regjeringen har videre bestilt en utredning som skal kartlegge og beregne de samfunnsøkonomiske konsekvensene av vold i nære relasjoner. Det er også behov for mer kunnskap om rusmisbruk som risikofaktor når det gjelder vold i nære relasjoner. Det er videre fortsatt behov for mer kunnskap om enkelte grupper i samfunnet, deres utsattethet for vold i nære relasjoner, konsekvensene av denne volden og behovet for bistand og beskyttelse.

I nær halvparten av alle tilfeller der kvinner blir drept er gjerningspersonen nåværende eller tidligere partner. Med målsetting om å utvikle bedre beskyttelsestiltak og forebyggingsstrategier skal det foretas en kartlegging av slike drapsaker for å identifisere risikofaktorer som eventuelt kunne vært dempet gjennom gode hjelpetiltak. Kartleggingen vil iverksettes så snart de nødvendige forskningstillatelser foreligger. I påvente av denne kartleggingen har Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Helseregion sør-øst, gjennomført en litteraturstudie som sammenfatter eksisterende forskning om partnerdrap.

Som oppfølging av NOU 2010:3 «Drap i Norge i perioden 2004-2009» utreder Helse- og omsorgsdepartementet forslag om etablering av en permanent forskningsbasert ordning for gjennomgang av samtlige drapssaker i Norge. Dette gjøres i samarbeid med underliggende fagetater og eksisterende forsknings- og kompetansemiljø i Norge.

Ny og styrket kunnskap vil kunne bidra til å heve kompetansen om vold i nære relasjoner for relevante yrkesgrupper og faginstanser. Kompetanseheving innen domstolene, politi- og tjenesteapparat er et viktig satsingsområde for regjeringen.

Barnevernet har blitt styrket de siste årene både når det gjelder kompetanse og med flere stillinger i det kommunale barnevernet. Det er fortsatt behov for å systematisere og formidle kunnskap som kan bidra til at vold avdekkes og at barn får riktig hjelp.

Regjeringen arbeider med en melding til Stortinget om utdanning for velferdsstatens yrker. Meldingen omtaler felles kompetanseområder for alle helse- og sosialfaglige utdanninger. Det er viktig at velferdsstatens tjenester er i stand til å gi god bistand til personer som utsettes for vold og overgrep. Dette omtales i meldingen.

17. Vold i nære relasjoner i samiske samfunn

I samarbeid med Sametinget skal det gjennomføres en studie om vold i nære relasjoner i samiske samfunn. Studien skal gi innspill til regjeringens og Sametingets utvikling av tiltak på området.

Ansvarlig: JD, BLD, HOD

Gjennomføring: 2012-2013

18. Vold og rusmisbruk

For å øke kunnskapen om rusmisbruk som risikofaktor når det gjelder vold i nære relasjoner vil det etableres et samarbeid mellom NKVTS og Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) om forskning på området rusmisbruk og vold i løpet av 2012.

Ansvarlig: HOD

Gjennomføring: 2012

19. Kunnskap om ulike grupper barn og unge som utsettes for vold og overgrep

Det er behov for å samle og systematisere kunnskap om enkelte grupper barn og unge som utsettes for vold og overgrep. Målsettingen er å synliggjøre disse gruppene, kartlegge gruppens spesifikke problemer og deres behov for bistand. NKVTS vil i 2012 få følgende oppdrag:

- a) Å utarbeide en publikasjon om kvinner/mødre som utøver vold mot barn, blant annet seksuelle overgrep og fysisk og emosjonell vold.
- b) Å utarbeide en kunnskapsstatus om vold og overgrep mellom ungdom med forslag til oppfølging. Denne skal blant annet omfatte kunnskap om:
  - Vold og overgrep mellom unge kjærester – omfang og karakter
  - Sårbare barn og unge som for eksempel barn med ulike former for nedsatt funksjonsevne
  - Hvordan barn og unge kan bli utsatt for psykisk og emosjonell vold, voldstrusler og seksuell trakassering gjennom digitale medier
  - Vold og overgrep mellom søsken, blant annet i storfamilier og i religiøse miljøer.

Ansvarlig: BLD

Gjennomføring: 2012

20. Kartlegging av lesbiske, homofile, bifile og transpersoners utsatthet for vold i nære relasjoner

Det skal igangsettes en kartlegging av lesbiske, homofile, bifile og transpersoners utsatthet for vold i nære relasjoner, inkludert omfang, særpreg, situasjoner, konsekvenser og behov for hjelp og beskyttelse. Kartleggingen skal omfatte både barn og voksne og gjennomføres av LHBT-senteret ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Ansvarlig: BLD

Gjennomføring: 2012

21. Styrking av barnevernets kompetanse om vold

Barnevernets kompetanse om vold skal styrkes

- a) gjennom oppfølging av NOU 2009:8 «Kompetanseutvikling i barnevernet», blant annet gjennom utdanningskonferanser i 2012.
- b) ved at departementet ved oppdatering av eksisterende publikasjoner eller ved utarbeiding av nye sentrale publikasjoner til barneverntjenesten legger inn henvisning til kilder som har forslag blant annet til kartleggingsverktøy og rutiner for samarbeid med andre tjenester.

Ansvarlig: BLD

Gjennomføring: Oppstart 2012

22. Styrking og samordning av kompetanse om vold mot barn

For å styrke og samordne kompetanse om barn og ungdom utsatt for vold og overgrep skal det etableres et samarbeid mellom ulike kompetansemiljøer. Samarbeidet skal inkludere forskning og formidling til lokale hjelpe-tjenester og skal ha som formål

- a) å forebygge aggressiv og voldelig atferd blant barn og unge som har blitt utsatt for vold og
- b) å oppdage og gi hjelp til «de stille barna»/barn med emosjonelle vansker som følge av vold.

Ansvarlig: HOD og BLD

Gjennomføring: Oppstart 2012

23. Kompetanse om vold og overgrep i domstolene

Dommere og andre profesjonelle aktørers kunnskap om alvorlige skadevirkninger av vold og overgrep, og kunnskap om gode framgangsmåter i slike saker skal styrkes. Det er initiert et samarbeid med Domstolsadministrasjonen om kompetanseheving. Kommende kompetanseheving skal ha fokus på behandlingen av barnelovsaker med tyngre problematikk som vold og seksuelle overgrep.

Ansvarlig: BLD

Gjennomføring: 2012–2013

Utgitt av:
Justis- og beredskapsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:

Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: G-0365 B
Trykk: Andvord Grafisk 12/2011 - opplag 3 000

